

Magyar Hírlap

028.-1

1973. OKTÓBER 27, SZOMBAT III.

Források 244

Budapest múltjából

A FŐVÁROS LEVÉLTÁRA méltóan ünnepelte Budapest egyesítésének centenáriumát. A „*Források Budapest múltjából*” című kiadvány, amelynek negyedik, befejező kötete *Gáspár Ferenc* szerkesztésében nemrég jelent meg a könyvpiacra, méltó történeti megemlékezés volt az évfordulóra. (A Magyar Hírlap hasábjain megemlékeztünk a történelem korábbi szakaszait tárgyaló kötetekről.) Tudatos és jól átgondolt szerkesztési elv — *Ságvári Ágnes* főszerkesztő biztosította a kötetek egységét —, érdekes anyagválogatás, sokoldalú problémamegközelítés jellemezte a korábbi köteteket, és jellemzi a mostanit is.

A kötet a főváros történetének felszabadulás utáni legutolsó éveit tárgyalja, mégis képes arra, hogy ne csak az újat emelje ki a főváros történetéből — politikai és gazdasági szempontból egyaránt —, de a *folyamatosságot is bemutassa*. A szerkesztő és munkatársai kétségtelenül újszerű feladatot kaptak. Nemcsak azért, mert gyökeresen új politikai és gazdasági problémákat kellett megfelelő anyagok kiválogatásával bemutatni, de azért is, mert korábban egy-egy kötet időben sokkal terjedelmesebb periódust ölelt fel, most pedig *mindössze hat esztendőt kellett ábrázolni*. Igaz, a főváros történetének egyik legmozgalmasabb szakaszáról van szó; politikai értelemben olykor egy hét alatt több történet, mint máskor évek folyamán.

KÜLÖNÖSEN TRAGIKUS gazdasági helyzetben került erre sor. A háború által kifosztott, szétlőtt és lerombolt, lakás- és élelmiszerhiányban szenvedő fővárosban bizony sok ok lett volna a csüggedésre; mégis *milyen élet-erő, tettvágy és optimizmus hatotta át a város új vezetőit, s a főváros munkásosztályát*, mely a különböző népi bizottságok (nemzeti, üzemi bizottság) révén beleszólást nyerhetett a város életébe. A levéltárból származó iratok éppúgy, mint a korabeli újságok cikkei ezt a kezdeményezőkészséget, a főváros sorsa iránti felelősséget és aggodást híven adják vissza. Az újrakezdés izgal-

mai s a „hogyan tovább” feszültsége a különböző nemzeti bizottsági jegyzőkönyvek szövegéből tűnik ki a legplastikusabban. Az első kommunista polgármester, *Vas Zoltán* beszámolója az újjáépítés, az élelmiszeri válság leküzdésének nehéz problémáit feszegetik. A fővárosi lakáshelyzetről szóló jelentés, az élelmiszeri követelő felhívások, az iskolahelyzetet feltáró iratok a főváros új életének számos más oldalát vilantják fel.

Ahogy csökkentek a mindennapi élet nyomasztó gondjai, ahogyan lassan gyógyulni kezdtek — bár távolról sem gyógyultak be — a háború okozta sebek, *úgy került előtérbe a politikai fejlődés, a polgári vagy népi demokrácia kérdése a főváros életében*.

A **KOALÍCIÓS VÁROSVEZETÉS** időszakát tárgyaló rész kiindulópontját az 1945. október 7-i községi választásokra vonatkozó iratok képezik. Nemcsak a választás előkészületeinek, de *eredményeinek beható elemzését is megkapjuk* (a Statisztikai Hivatal anyaga alapján). Igaz, ezek a választások nem hozták meg a munkáspártok — egyes optimista vélemények által remélt — teljes sikerét, de a 25 éves Horthy-rendszer után a 44 százalék nem volt elhanyagolható tényező. A kötet iratai ezt számos, a budapesti baloldal erejét tükröző dokumentummal bizonyítják. *A főváros vezetéséért folyó harc súlypontja lassan áttolódott*, 1946-ban még az igazolásokról, a reakciós közigazgatás megtisztításának problémáiról olvasunk a dokumentumokban, 1947-ben már *a kommunista párt nagy-budapesti pártértekezlete a 3 éves terv megindításáról, a tőkekorlátozásról, a kisgazdapárt reakciós elemeinek kizárásáról* beszélt.

Jóllehet a dokumentumok nem az utókor, hanem az akkori jelen számára készültek, s természetesen a problémákat olykor behatóbban ecsetelik, mint az eredményeket, mégis a törvényhatósági bizottság előterjesztése a főváros 3 éves tervéről *már a teendők megjelölése révén is nyugtázza az elért eredményeket*. Ugyanezt a politika vetületében a 47-es választást elemző irat teszi meg.

RÁ KELL MUTATNUNK az iratválogatás egy problémájára, mielőtt a kötet harmadik részének problémáira rátérnénk. Az iratok a főváros politikai és gazdasági fejlődésére koncentrálnak. Ismeretes azonban, milyen egyedülállóan jelentős volt a főváros *súlya az ország gazdasági és politikai életében*. Ha ezt tekintetbe vesszük, úgy joggal hiányolunk olyan iratokat vagy anyagokat, amelyek a fővároson túlmenő összefüggésekre utalnak, melyek nem egyszerűen a fővárosi lakások, közüzemek újjáépítéséről szólnak, de arról is, hogy a fővárosi gyárilpar helyreállítása és termelésének növekedése miként járult hozzá az ország *gazdasági helyzetének stabilizálásához*. *A fővárosi munkásosztály harca az ország politikai átalakulásának döntő ereje volt*, ez a folyamat szintén nem tükröződik eléggé az iratokból.

A kötet utolsó része Nagy-Budapest megvalósulásával és a tanácsrendszer bevezetésének szakaszával (1948—1950) foglalkozik. Ha valaki kézbe veszi a korábbi köteteket, vagy visszalapoz a kötet első részébe (57. irat), akkor világosan látja Nagy-Budapest megteremtésének hosszú történeti folyamatát, *a baloldali erők harcát a közigazgatási egység megteremtéséért*.

A **SZÉPEN KIÁLLÍTOTT**, gondosan szerkesztett forráskiadvány méltó befejezése a Fővárosi Levéltár prezertans névmutatóját külön meg kell említenünk.) A Budapest történetével foglalkozók haszonnal forgathatják és nagy segítséget nyújt majd a jövőben a kérdés iránt érdeklődő kutatóknak is.

Ránki György